

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૩] ૮ એસ.સી.આર. ૨૯૦

નગર પંચાયત, કુરવાઈ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

મહેશ કુમાર સિંઘલ અને અન્ય

(સિવિલ અપીલ નં. ૭૮૨૧/૨૦૧૩)

સપ્ટેમ્બર ૬, ૨૦૧૩

[કે.એસ. રાધાકૃષ્ણાન અને એ.કે. સિકી, ન્યાયમૂર્તિઓ]

મ્યુનિસિપાલિટીઝ – મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટ, ૧૯૬૧ – કલમ ૩૫૮(૭)(એમ) – અપીલકર્તા-નગર પંચાયત – તેના દ્વારા માલિકી ધરાવતા અને નિભાવવામાં આવતા બસ સ્ટેન્ડમાં મોટર, ટ્રક અને બસોના પાર્કિંગ માટે કોઈ ફીની માંગણી કરવામાં ન્યાયી છે કે કેમ – ઠેરવવામાં આવ્યું કે: મ્યુનિસિપાલિટીઝને વિવિધ કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવા માટે ભંડોળની

જરૂર હોય છે અને સદર હેતુ માટે, તે હંમેશાં તેની અસ્કયામતોનો નફાકારક રીતે પોતાના ફાયદા માટે ઉપયોગ કરી શકે છે જેથી કાયદા હેઠળ તેને સોંપવામાં આવેલી વિવિધ કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓને યોગ્ય રીતે સંબોધિત અને અમલમાં મૂકી શકાય – જાહેર નાણાં ખર્ચાને તમામ વાહન માલિકો અને મુસાફરોના લાભ માટે નગર પંચાયત દ્વારા બસ સ્ટેન્ડ પૂરું પાડવામાં આવ્યું હતું – નગર પંચાયતે તેની દેખરેખ અને નિભાવ માટે વાજબી વળતર મેળવવું જ જોઈએ – ભારતના સંવિધાનના બારમા શેડ્યૂલની એન્ટ્રી ૧૭ સાથે વાંચતા અનુચ્છેદ ૨૪૩ડબ્લ્યુ(એ)(i) અને (ii) તેમજ મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટની કલમ ૩૫૮ ના ખંડ (૭)(એમ) અને સામાન્ય સિદ્ધાંત કે કોઈ પણ વ્યક્તિને અન્યની માલિકીની જમીનનો તેની પરવાનગી વિના અથવા જો માંગવામાં આવે તો તેના માટે ચૂકવણી કર્યા વિના ઉપયોગ કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર નથી, તે નગર પંચાયતને તેની માલિકીના અને નિભાવવામાં આવતા બસ સ્ટેન્ડમાં વાહનો પાર્ક કરવા માટે પાર્કિંગ ફી લાદવાની પૂરતી સત્તા આપે છે – જો કે, જો નગર પંચાયત કોઈ ક્વિડ પ્રો ક્વો (બદલામાં સેવા) વિના અતિશય અથવા ગેરવાજબી પાર્કિંગ ફીની માંગણી કરતી હોય, તો તેને હંમેશાં કાયદા અનુસાર પડકારી શકાય છે – ભારતનું સંવિધાન, ૧૯૫૦ અનુચ્છેદ ૨૪૩ડબ્લ્યુ(એ)(i) અને (ii); બારમું શેડ્યૂલ, એન્ટ્રી ૧૭ – મોટર વ્હીકલ્સ રૂલ્સ, ૧૯૮૪ રુલ ૨૦૩ અને રુલ ૨૦૪.

મ્યુનિસિપાલિટીઝ – મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટ, ૧૯૬૧ – નગર પંચાયત – ની સત્તાઓ – ઠેરવવામાં આવ્યું કે: નગર પંચાયત એ સ્થાનિક સ્વરાજ્યનું એક એકમ છે, જે બંધારણીય અને વૈધાનિક બંને દરજ્જો ધરાવતી એક સાર્વભૌમ સંસ્થા છે – તેની પાસે આર્થિક વિકાસ અને સામાજિક ન્યાય માટેની યોજનાઓ ચલાવવાની નોંધપાત્ર સત્તાઓ છે.

અપીલકર્તા નગર પંચાયતની માલિકીની જમીન પર બસ સ્ટેન્ડનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું હતું. અપીલકર્તાએ મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટી એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૩૪૯(૨), ૩૫૭(૫) અને ૩૫૮(૪)(બી) અને (ડી) સાથે વાંચતા કલમ ૩૫૭(૩) હેઠળ આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને વાહનો, મોટરો, ટ્રકો, બસો, મેટાડોર્સ વગેરેના માલિકો પર પાર્કિંગ ફી લાદી હતી. તે પછી, અપીલકર્તા દ્વારા બસ સ્ટેન્ડમાં પાર્ક કરાયેલા મોટરો, ટ્રકો, બસો અને મેટાડોર્સ પર એન્ટ્રી ફી લાદીને દરરોજ રૂ. ૨૦/- અથવા દર મહિને રૂ. ૬૦૦/- ની માંગણી કરતી નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. તેને પડકારતાં, વાહન માલિકો દ્વારા હાઇકોર્ટ સમક્ષ રિટ પિટિશન દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં ઉપરોક્ત પેટા-કાયદા (બાયો-લો) ને રદ કરવા માટે સર્ટિઓરેરીની રિટની અને નગર પંચાયતને પિટિશનરો પાસેથી કોઈ ફી વસૂલ ન કરવા માટેનો નિર્દેશ આપવાની અરજ કરવામાં આવી હતી.

હાઈકોર્ટના સિંગલ જજને રિટ પિટિશનમાં કોઈ ગુણદોષ જણાયો નહોતો અને તેને ફગાવી દીધી હતી. ડિવિઝન બેન્ચે રિટ અપીલ મંજૂર રાખીને એવું ઠેરવ્યું હતું કે ૧૯૬૧ ના એક્ટની કલમ ૩૪૯ બસ સ્ટેન્ડના ઉપયોગ માટે લાઈસન્સ ફી લાદવાની કોઈ સત્તા આપતી નથી અને તે ૧૯૬૧ ના એક્ટની કલમ ૩૫૮(જ)(બી) અને (ડી) અથવા (૭)(એમ) હેઠળ આવરી લેવામાં આવતી નથી, અને તેથી નગર પંચાયત દ્વારા પ્રસ્તુત અપીલ કરવામાં આવી છે.

વિચારણા માટે જે પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો હતો તે એ હતો કે શું અપીલકર્તા- નગર પંચાયત તેની માલિકીના અને નિભાવવામાં આવતા બસ સ્ટેન્ડમાં મોટર, ટ્રક અને બસોના પાર્કિંગ માટે કોઈ ફીની માંગણી કરવામાં ન્યાયી હતી કે કેમ.

અપીલો મંજૂર કરતાં, કોર્ટે ઠેરવેલ કે

૧.૧. કોઈ પણ વ્યક્તિને અન્યની માલિકીની જમીનનો તેની પરવાનગી વિના અથવા જો માંગવામાં આવે તો તેના માટે ચૂકવણી કર્યા વિના ઉપયોગ કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર નથી.

૧.૨. સામાવાળાઓ મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટ હેઠળ સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા મંજૂર કરાયેલા સ્ટેજ કેરેજ પરમિટ સાથે પોતાના વાહનો ચલાવી રહ્યા છે. મોટર

વ્હીકલ્સ એક્ટની જોગવાઈઓ અનુસાર, રાજ્ય સરકાર અથવા અન્ય કોઈ અધિકૃત સત્તાધિકારી પાસે મુસાફરોને બેસાડવા અને ઉતારવા માટે મોટર વાહનને અનિશ્ચિત સમય માટે અથવા નિર્દિષ્ટ સમય માટે પાર્ક કરી શકાય તે સ્થળ નક્કી કરવાની હકુમત છે. મોટર વ્હીકલ્સ રૂલ્સ, ૧૯૮૪ ના રુલ ૨૦૩ અને રુલ ૨૦૪ પાર્કિંગના સ્થળોની જાળવણી અને વ્યવસ્થાપન માટેની જોગવાઈ કરે છે અને સંબંધિત સ્થાનિક સત્તાધિકારીઓને સદર હેતુ માટે જવાબદાર બનાવે છે. પરમિટની શરતો અનુસાર, તેમણે બસ સ્ટેન્ડ અથવા મુસાફરોને બેસાડવા અને ઉતારવા માટે નક્કી કરાયેલા સ્થળેથી જ પોતાના વાહનોની મુસાફરી શરૂ કરવી જરૂરી છે. મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટ હેઠળના સત્તાધિકારીઓ દ્વારા લાઈસન્સ પર આવી શરત એટલા માટે લાદવામાં આવી છે કારણ કે ઓપરેટરો પોતાના સંબંધિત વાહનોની રૂટ પરની મુસાફરી બસ સ્ટેન્ડ પરથી જ શરૂ કરે અને શેરીઓમાં વાહનો ઊભા ન રાખે, જેનાથી જાહેર જનતાને અસુવિધા થાય. વાહન ઓપરેટરોએ બસ સ્ટેન્ડનો ઉપયોગ કરવાનું શરૂ કર્યું હોવાથી, નગર પંચાયતે બસ સ્ટેન્ડની જાળવણી અને અન્ય સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના હેતુથી પાર્કિંગ ફી વસૂલવાનો ઠરાવ પસાર કર્યો હતો. બસ સ્ટેન્ડનું નિર્માણ નગર પંચાયતની માલિકીની જમીન પર કરવામાં આવ્યું હતું.

૧.૩. નગર પંચાયત એ સ્થાનિક સ્વરાજ્યનું એક એકમ છે, જે બંધારણીય અને વૈધાનિક બંને દરજ્જો ધરાવતી એક સાર્વભૌમ સંસ્થા છે.

સંવિધાનના દસમા શેડ્યૂલની એન્ટ્રી ૧૭ સાથે વાંચતા અનુચ્છેદ ૨ 4 ૩૬ અને ૨૪૩ડબ્લ્યુ(એ)(i) અને (ii) નગર પંચાયતને આર્થિક વિકાસ અને સામાજિક ન્યાય માટેની વિવિધ યોજનાઓ ચલાવવા માટે નોંધપાત્ર સત્તાઓ આપે છે. મ્યુનિસિપાલિટીઝને વિવિધ કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓ કરવા માટે ભંડોળની જરૂર હોય છે અને સદર હેતુ માટે, તે હંમેશાં તેની અસ્કયામતોનો નફાકારક રીતે પોતાના ફાયદા માટે ઉપયોગ કરી શકે છે જેથી કાયદા હેઠળ તેને સોંપવામાં આવેલી વિવિધ કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓને યોગ્ય રીતે સંબોધિત અને અમલમાં મૂકી શકાય. જાહેર નાણાં ખર્ચાને તમામ વાહન માલિકો અને મુસાફરોના લાભ માટે નગર પંચાયત દ્વારા બસ સ્ટેન્ડ પૂરું પાડવામાં આવ્યું છે. નગર પંચાયતે તેની દેખરેખ અને નિભાવ માટે વાજબી વળતર મેળવવું જ જોઈએ.

૧.૪. મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૩૫૮ નો ખંડ ૭(એમ) મ્યુનિસિપાલિટીને તેના નિયંત્રણ હેઠળના કોઈ પણ મેદાનના ઉપયોગનું નિયમન કે પ્રતિબંધ કરવાની સત્તા આપે છે અને તે કોઈ પણ વ્યક્તિને વાહનોના રોકાણના સ્થળ તરીકે તેનો ઉપયોગ કરવા માટે મજબૂર કરતું નથી. ભારતના સંવિધાનના બારમા શેડ્યૂલની એન્ટ્રી ૧૭ સાથે વાંચતા અનુચ્છેદ ૨૪૩ડબ્લ્યુ(એ)(i) અને (ii) તેમજ મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૩૫૮ ના ખંડ (૭)(એમ) અને સામાન્ય સિદ્ધાંત કે

કોઈ પણ વ્યક્તિને અન્યની માલિકીની જમીનનો તેની પરવાનગી વિના અથવા જો માંગવામાં આવે તો તેના માટે ચૂકવણી કર્યા વિના ઉપયોગ કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર નથી, તે નગર પંચાયતને તેની માલિકીના અને નિભાવવામાં આવતા બસ સ્ટેન્ડમાં વાહનો પાર્ક કરવા માટે પાર્કિંગ ફી લાદવાની પૂરતી સત્તા આપે છે. કહેવાની જરૂર નથી કે, જો નગર પંચાયત કોઈ ક્વિડ પ્રો ક્વો વિના અતિશય અથવા ગેરવાજબી પાર્કિંગ ફીની માંગણી કરતી હોય, તો તેને હંમેશાં કાયદા અનુસાર પડકારી શકાય છે.

મ્યુનિસિપલ બોર્ડ, હાપુર અને અન્ય વિરુદ્ધ જરસા સિંહ અને અન્ય (૧૯૯૬) ૧૦ એસ.સી.સી. ૩૭૭ – પર આધાર રાખવામાં આવેલ.

મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, ભોપાલ વિરુદ્ધ સિંધી સાહિત મલ્ટીપર્પઝ ટ્રાન્સપોર્ટ કો-ઓપ સોસાયટી લિમિટેડ અને અન્ય (૧૯૭૩) ૨ એસ.સી.સી. ૪૭૮ અને મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, માણસા વિરુદ્ધ એમ.પી. સ્ટેટ રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય (૧૯૯૭) ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૪૦ – બિનલાગુ ઠેરવેલ.

કેસ લો રેફરન્સ:

| ૧૯૯૬ (૫) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૫૪૭ | પર આધાર રાખવામાં આવેલ | પેરા ૯ |

| ૧૯૭૪ (૧) એસ.સી.આર. ૨૭૪ | બિનલાગુ ઠેરવેલ | પેરા ૧૦ |

| (૧૯૯૭) ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૪૦ | બિનલાગુ ઠેરવેલ | પેરા ૧૦ |

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસ્ડિક્શન: સિવિલ અપીલ નં. ૭૮૨૧/૨૦ inst.

ડબલ્યુ.એ. નં. ૪૫૮/૨૦૦૭ માં ગ્વાલિયર ખાતેની મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટ, જબલપુર બેન્ચના તારીખ ૦૧/૦૫/૨૦૦૮ ના ચુકાદા અને હુકમ પરથી.

સિવિલ અપીલ નં. ૭૮૨૨/૨૦૧૩ સાથે.

અપીલકર્તાઓ તરફે ટી.એસ. દોઆબિયા, જગજીત સિંહ છાબડા, આશુતોષ કે. સિંહ, સુશીલ કુમાર જૈન, પુનીત જૈન, ખ્રિસ્તી જૈન.

સામાવાળાઓ તરફે ઋષિ મલ્હોત્રા, મિશ્રા સૌરભ, રાણી છાબડા.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ કે.એસ. રાધાકૃષ્ણન દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. લીવ મંજૂર કરી.

૨. અમે આ કેસોમાં એ પ્રશ્ન સાથે સંબંધ ધરાવીએ છીએ કે શું અપીલકર્તા, નગર પંચાયત, કુરવાઈ (સિવિલ અપીલ નં. ૭૮૨૧/૨૦૧૩ માં) તેની માલિકીના અને નિભાવવામાં આવતા બસ સ્ટેન્ડમાં મોટર, ટ્રક અને બસોના પાર્કિંગ માટે કોઈ ફીની માંગણી કરવામાં ન્યાયી છે કે કેમ.

૩. હાઈકોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે નગર પંચાયત પાસે તે રકમ વસૂલવાની કોઈ સત્તા નથી અને રિટ અપીલ મંજૂર કરી હતી જેની સામે નગર પંચાયત આ અપીલ સાથે આવી છે.

૪. અપીલકર્તાએ મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટી એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૩૪૯(૨), ૪૬૫(૫) અને ૩૫૮(૪)(બી) અને (ડી) સાથે વાંચતા કલમ ૩૫૭(૩) હેઠળ આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને વાહનો, મોટરો, ટ્રકો, બસો, મેટાડોર્સ વગેરેના માલિકો પર પાર્કિંગ ફી લાદી હતી. તે પછી, અપીલકર્તા દ્વારા બસ સ્ટેન્ડમાં પાર્ક કરાયેલા મોટરો, ટ્રકો, બસો અને મેટાડોર્સ પર એન્ટ્રી ફી લાદીને દરરોજ રૂ. ૨૦/- અથવા દર મહિને રૂ. ૬૦ ₹/- ની માંગણી કરતી નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. તેને પડકારતાં, વાહન માલિકો

દ્વારા જબલપુર ખાતેની મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ પિટિશન દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં ઉપરોક્ત પેટા-કાયદાને રદ કરવા માટે સર્ટિઓરેરીની રિટની અને નગર પંચાયતને પિટિશનરો પાસેથી કોઈ ફી વસૂલ ન કરવા માટેનો નિર્દેશ આપવાની અરજ કરવામાં આવી હતી. વિદ્વાન સિંગલ જજને રિટ પિટિશનમાં કોઈ ગુણદોષ જણાયો નહોતો અને તે ૧૦/૦૭/૨૦૦૭ ના રોજ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. તેનાથી નારાજ થઈને, રિટ પિટિશનરોએ રિટ અપીલ નં. ૪૫૮/૨૦૦૭ માં આ બાબત આગળ વધારી હતી, જે ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી, જેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે ૧૯૬૧ ના એક્ટની કલમ ૩૪૯ બસ સ્ટેન્ડના ઉપયોગ માટે લાઈસન્સ ફી લાદવાની કોઈ સત્તા આવતી નથી અને તે ૧૯૬૧ ના એક્ટની કલમ ૩૫૮(જ)(બી) અને (ડી) અથવા (૭)(એમ) હેઠળ આવરી લેવામાં આવતી નથી. સામાવાળાઓ નગર પંચાયતની માલિકીના અને નિભાવવામાં આવતા બસ સ્ટેન્ડનો વિનામૂલ્યે આનંદપૂર્વક ઉપયોગ કરી રહ્યા છે, તેના નિભાવ અને દેખરેખની ચિંતા કર્યા વિના. પ્રશ્ન એ છે કે, શું કોઈ કોર્ટ આવા અર્થઘટનના આધારે વ્યાપક જાહેર હિતને બાજુ પર મૂકી શકે અને નગર પંચાયતના પાર્કિંગ ફીના દાવાના અધિકારનો ઇનકાર કરી શકે જેનો ઉપયોગ લોકોના લાભ માટે થઈ શકે છે?

પ. અમે, પ્રશ્નની તપાસ કરતા પહેલાં, તે મૂળભૂત સિદ્ધાંતને ભૂલવો જોઈએ નહીં કે કોઈ પણ વ્યક્તિને અન્યની માલિકીની જમીનનો તેની પરવાનગી

વિના અથવા જો માંગવામાં આવે તો તેના માટે ચૂકવણી કર્યા વિના ઉપયોગ કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર નથી.

૬. સામાવાળાઓ મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટ હેઠળ સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા મંજૂર કરાયેલા સ્ટેજ કેરેજ પરમિટ સાથે પોતાના વાહનો ચલાવી રહ્યા છે. મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટની જોગવાઈઓ અનુસાર, રાજ્ય સરકાર અથવા અન્ય કોઈ અધિકૃત સત્તાધિકારી પાસે મુસાફરોને બેસાડવા અને ઉતારવા માટે મોટર વાહનને અનિશ્ચિત સમય માટે અથવા નિર્દિષ્ટ સમય માટે પાર્ક કરી શકાય તે સ્થળ નક્કી કરવાની હકુમત છે. મોટર વ્હીકલ્સ રૂલ્સ, ૧૯૮૪ ના રુલ ૨૦૩ અને રુલ ૨૦૪ પાર્કિંગના સ્થળોની જાળવણી અને વ્યવસ્થાપન માટેની જોગવાઈ કરે છે અને સંબંધિત સ્થાનિક સત્તાધિકારીઓને સદર હેતુ માટે જવાબદાર બનાવે છે. પરમિટની શરતો અનુસાર, તેમણે બસ સ્ટેન્ડ અથવા મુસાફરોને બેસાડવા અને ઉતારવા માટે નક્કી કરાયેલા સ્થળેથી જ પોતાના વાહનોની મુસાફરી શરૂ કરવી જરૂરી છે. મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટ હેઠળના સત્તાધિકારીઓ દ્વારા લાઈસન્સ પર આવી શરત એટલા માટે લાદવામાં આવી છે કારણ કે ઓપરેટરો પોતાના સંબંધિત વાહનોની રૂટ પરની મુસાફરી બસ સ્ટેન્ડ પરથી જ શરૂ કરે અને શેરીઓમાં વાહનો ઊભા ન રાખે, જેનાથી જાહેર જનતાને અસુવિધા થાય. વાહન ઓપરેટરોએ બસ સ્ટેન્ડનો ઉપયોગ કરવાનું શરૂ કર્યું હોવાથી, નગર પંચાયતે, અગાઉ દર્શાવ્યા મુજબ, બસ સ્ટેન્ડની જાળવણી અને

અન્ય સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના હેતુથી પાર્કિંગ ફી વસૂલવાનો ઠરાવ પસાર કર્યો હતો. બસ સ્ટેન્ડ, અગાઉ દર્શાવ્યા મુજબ, નગર પંચાયતની માલિકીની જમીન પર બનાવવામા આવ્યું હતું.

૭. સંવિધાન (૭૪મો સુધારો) એક્ટ, ૧૯૯૨ ભાગ ૯એ જે મ્યુનિસિપાલિટી સાથે સંબંધિત છે, તે ૨૦/૦૪/૧૯૯૩ ના રોજ અમલમાં આવ્યો હતો. અનુચ્છેદ ૨૪૩પી(ઇ), ૨૪૩ક્યુ અને અનુચ્છેદ ૨૪૩ડબ્લ્યુ(એ) (૧)(૪) સંબંધિત હોવાથી નીચે મુજબ ઉદ્ભૂત કરવામાં આવ્યા છે:

"૨૪૩પી(ઇ): "મ્યુનિસિપલ" એટલે અનુચ્છેદ ૨૪૩ક્યુ હેઠળ ગઠિત સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થા.

૨૪૩ક્યુ. મ્યુનિસિપાલિટીઝનું ગઠન – (૧) દરેક રાજ્યમાં ગઠન કરવામાં આવશે,–

(એ) એક સંક્રમણકાલીન વિસ્તાર માટે નગર પંચાયત (ગમે તે નામથી ઓળખાય), એટલે કે ગ્રામીણ વિસ્તારમાંથી શહેરી વિસ્તારમાં પરિવર્તિત થઈ રહેલો વિસ્તાર;

(બી) નાના શહેરી વિસ્તાર માટે મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ; અને

(સી) મોટા શહેરી વિસ્તાર માટે મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન,

આ ભાગની જોગવાઈઓ અનુસાર:

૨૪૩૬૦૮૫ - મ્યુનિસિપાલિટીઝ વગેરેની સત્તાઓ, સત્તાધિકાર અને જવાબદારીઓ. આ સંવિધાનની જોગવાઈઓને આધીન, રાજ્યની વિધાનસભા, કાયદા દ્વારા, પ્રદાન કરી શકે છે—

(એ) મ્યુનિસિપાલિટીઝને સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓ તરીકે કાર્ય કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટે જરૂરી હોય તેવી સત્તાઓ અને સત્તાધિકાર અને આવા કાયદામાં મ્યુનિસિપાલિટીઝ પર સત્તાઓ અને જવાબદારીઓના સોંપણી માટેની જોગવાઈઓ હોઈ શકે છે, જે તેમાં ઉલ્લેખિત શરતોને આધીન રહેશે, જેના સંબંધમાં

(i) આર્થિક વિકાસ અને સામાજિક ન્યાય માટેની યોજનાઓ તૈયાર કરવી;

(ii) કાર્યોનું પ્રદર્શન અને યોજનાઓનો અમલ જે તેમને સોંપવામાં આવી શકે છે, જેમાં બારમા શેડ્યૂલમાં સૂચિબદ્ધ બાબતો સંબંધિત યોજનાઓ પણ સામેલ છે.

(બી) સમિતિઓને એવી સત્તાઓ અને સત્તાધિકાર જે તેમને સોંપવામાં આવેલી જવાબદારી નિભાવવા માટે જરૂરી હોય, જેમાં બારમા શેડ્યૂલમાં સૂચિબદ્ધ બાબતો સંબંધિત જવાબદારીઓ પણ સામેલ છે."

બારમું શેડ્યૂલ ૦૧/૦૬/૧૯૯૩ થી દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું. તેમાં એન્ટ્રી ૧૭ આ પ્રમાણે વંચાય છે:

"એન્ટ્રી ૧૭ - જાહેર સુવિધાઓ જેમાં સ્ટ્રીટ લાઈટિંગ, પાર્કિંગ લોટ્સ, બસ સ્ટોપ્સ અને જાહેર શૌચાલય સામેલ છે."

૮. નગર પંચાયત, તેથી, સ્થાનિક સ્વરાજ્યનું એક એકમ છે, જે બંધારણીય અને વૈધાનિક બંને દરજ્જો ધરાવતી એક સાર્વભૌમ સંસ્થા છે. એન્ટ્રી ૧૭ સાથે વાંચતા અનુચ્છેદ ૨૪૩ક્યુ અને ૨૪૩ડબ્લ્યુ(એ)(i) અને (ii) નગર પંચાયતને આર્થિક વિકાસ અને સામાજિક ન્યાય માટેની વિવિધ યોજનાઓ ચલાવવા માટે નોંધપાત્ર સત્તાઓ આપે છે. મ્યુનિસિપાલિટીઝને વિવિધ કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓ કરવા માટે ભંડોળની જરૂર હોય છે અને સદર હેતુ માટે, તે હંમેશાં તેની અસ્કયામતોનો નફાકારક રીતે પોતાના ફાયદા માટે ઉપયોગ કરી શકે છે જેથી કાયદા હેઠળ તેને સોંપવામાં આવેલી વિવિધ કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓને યોગ્ય રીતે સંબોધિત અને અમલમાં મૂકી શકાય. જાહેર નાણાં ખર્ચીને તમામ વાહન માલિકો અને મુસાફરોના લાભ માટે નગર પંચાયત દ્વારા બસ સ્ટેન્ડ પૂરું પાડવામાં આવ્યું છે. નગર પંચાયતે તેની દેખરેખ અને નિભાવ માટે વાજબી વળતર મેળવવું જ જોઈએ.

૯. અમે, આ સંબંધમાં, આ કોર્ટના મ્યુનિસિપલ બોર્ડ, હાપુર અને અન્ય વિરુદ્ધ જસ્સા સિંહ અને અન્ય (૧૯૯૬) ૧૦ એસ.સી.સી. ૩૭૭ ના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપી શકીએ છીએ, જેમાં આ કોર્ટે સંવિધાન (૭૩મા સુધારો) એક્ટ, ૧૯૯૨ (વાસ્તવમાં ૭૪મો સુધારો એક્ટ) ના પ્રકાશમાં યુ.પી. મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટ, ૧૯૧૬ ની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરતી વખતે સ્ટેજ કેરેજના સંદર્ભમાં મ્યુનિસિપાલિટીના બસ સ્ટેન્ડ ફી વસૂલવાના અધિકારને બહાલ રાખ્યો હતો. તેનો કાર્યકારી ભાગ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"સંવિધાન (૭૩મા સુધારો) એક્ટ, ૧૯૯૨ દ્વારા લાવવામાં આવેલા તાજેતરના સુધારા હેઠળ પણ, જે ૨૦-૪-૧૯૯૩ થી અમલમાં આવ્યો છે, તે મ્યુનિસિપાલિટીઝ પર વૈધાનિક જવાબદારીઓ લાદે છે. અનુચ્છેદ ૨૪૩-પી(ડી) "મ્યુનિસિપલ વિસ્તાર" ને રાજ્યપાલ દ્વારા સૂચિત કરાયેલ મ્યુનિસિપાલિટીના પ્રાદેશિક વિસ્તાર તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે. અનુચ્છેદ ૨૪૩-ડબ્લ્યુ(એ)(i) એવી પરિકલ્પના કરે છે કે સંવિધાનની જોગવાઈઓને આધીન, રાજ્યની વિધાનસભા, કાયદા દ્વારા, મ્યુનિસિપાલિટીઝને સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓ તરીકે કાર્ય કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટે જરૂરી હોય તેવી સત્તાઓ અને સત્તાધિકાર પ્રદાન કરી શકે છે અને આવા કાયદામાં મ્યુનિસિપાલિટીઝ પર સત્તાઓ અને જવાબદારીઓના સોંપણી માટેની જોગવાઈઓ હોઈ શકે છે, જે તેમાં ઉલ્લેખિત શરતોને આધીન રહેશે, આર્થિક

વિકાસ અને સામાજિક ન્યાય માટેની યોજનાઓ તૈયાર કરવાના સંબંધમાં. બારમા શેડ્યૂલની એન્ટ્રી ૧૭ જાહેર સુવિધાઓ પ્રદાન કરે છે જેમાં સ્ટ્રીટ લાઇટિંગ, પાર્કિંગ લોટ્સ, બસ-સ્ટોપ્સ અને જાહેર શૌચાલય સામેલ છે. આમ, સંવિધાન યોગ્ય વિધાનસભાને આર્થિક વિકાસ અને સામાજિક ન્યાય માટેની યોજનાઓ તૈયાર કરવા માટેની જોગવાઈ કરવા આદેશ આપે છે જેમાં સ્ટ્રીટ લાઇટિંગ, પાર્કિંગ લોટ્સ, બસ-સ્ટોપ્સ અને જાહેર શૌચાલય સહિતની જાહેર સુવિધાઓ પૂરી પાડવાની સત્તા સામેલ છે. મ્યુનિસિપાલિટીઝ દ્વારા બસ-સ્ટોપ્સ સહિતની આવી જાહેર સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં આવી હોવાથી, જે એક વૈધાનિક ફરજ છે, તે તેના વપરાશકર્તાની ફરજ છે કે તે મ્યુનિસિપાલિટી દ્વારા આપવામાં આવેલી સેવા માટે ફી ચૂકવે."

૧૦. વાહન માલિકોએ મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, ભોપાલ વિરુદ્ધ સિંધી સાહિત મલ્ટીપર્પઝ ટ્રાન્સપોર્ટ કો-ઓપ સોસાયટી લિમિટેડ અને અન્ય (૧૯૭૩) ૨ એસ.સી.સી. ૪૭૮ અને મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, માણસા વિરુદ્ધ એમ.પી. સ્ટેટ રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય (૧૯૯૭) ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૪૦ માં રિપોર્ટ થયેલા આ કોર્ટના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને, બસ સ્ટેન્ડનો ઉપયોગ કરવા અને સુવિધાઓનો આનંદ માણવા દરમિયાન નગર પંચાયતની પાર્કિંગ ફીની માંગણી કરવાની સત્તાઓ સામે પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો હતો.

૧૧. નોંધનીય છે કે ઉપરોક્ત બંને ચુકાદાઓ સંવિધાન (૭૪મો સુધારો) એક્ટ, ૧૯૯૨, જેના દ્વારા ભાગ ૮એ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો, તે પહેલાં કરવામાં આવેલી માંગણીઓ સાથે સંબંધિત હતા.

૧૨. આ કોર્ટે મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, ભોપાલ (ઉપર મુજબ) માં ઠેરવ્યું હતું કે એમ.પી. મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ એક્ટ મ્યુનિસિપાલિટીને કોઈ ચોક્કસ સ્થળને મ્યુનિસિપલ બસ સ્ટેન્ડ તરીકે જાહેર કરતો પેટા-કાયદો પસાર કરવાની સત્તા આપતો નથી અને તે મોટર બસો ચલાવતા અથવા ભાડે આપતા વ્યક્તિઓને મુસાફરોને બેસાડવા અથવા ઉતારવાના હેતુ માટે મ્યુનિસિપલ મર્યાદામાં મ્યુનિસિપલ બસ સ્ટેન્ડ સિવાય ક્યાંય પણ બસો પાર્ક કરવા માટે મજબૂર કરી શકતું નથી. કોર્ટે વધુમાં ઠેરવ્યું હતું કે જો કોઈ મ્યુનિસિપાલિટી કોઈને તેનો ઉપયોગ કરવા માટે મજબૂર કર્યા વિના બસ સ્ટેન્ડ પૂરું પાડે છે, તો સ્વેચ્છાએ તેનો ઉપયોગ કરતા બસ ઓપરેટરો પર ફી વસૂલ કરી શકાય છે. મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, માણસામાં, જે પ્રશ્ન વિચારણા માટે આવ્યો હતો તે એ હતો કે શું એમ.પી. મોટર વ્હીકલ્સ ટેક્સેશન એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૬ ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ મોટર વાહનો પર ટોલ ટેક્સ વસૂલવા માટે સક્ષમ છે કે કેમ, જે એક્ટ મધ્ય પ્રદેશ ટેક્સેશન લોઝ (એક્સટેન્શન) એક્ટ, ૧૯૫૭ દ્વારા સમગ્ર એમ.પી. માં લંબાવવામાં આવ્યો છે. કોર્ટે એવો અભિપ્રાય લીધો હતો કે મધ્ય પ્રદેશ મોટર વ્હીકલ્સ ટેક્સેશન એક્ટ એ

એક વિશિષ્ટ કાયદો છે જ્યારે મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટ એ એક સામાન્ય કાયદો છે અને કલમ ૧૨૭(૧)(iii) અને કલમ ૬ ની જોગવાઈઓ એવી રીતે વાંચવી જોઈએ જેથી બંને એકસાથે ટકી શકે. પરિણામે, મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટની કલમ ૧૨૭(૧)(iii) માં વપરાયેલા "વાહનો પર ટેક્સ" શબ્દોનો અર્થ મોટર વાહનો સિવાયના વાહનો એવો ઠેરવવામાં આવ્યો હતો.

૧૩. ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ, હકીકત તેમજ કાયદા બંને પર, હાલના કેસની હકીકતોને લાગુ પડતા નથી, ખાસ કરીને જજમા બંધારણીય સુધારાને ધ્યાનમાં લેતા અને મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટની કલમ ૩૫૮(૭)(એમ) ને ધ્યાનમાં લેતા, જેને તે કેસોમાં યોગ્ય રીતે સંબોધિત કરવામાં આવી નહોતી.

૧૪. અમે જજમા બંધારણીય સુધારા એક્ટના વ્યાપ પર અગાઉ ચર્ચા કરી છે. કલમ ૩૫૮(૭)(એમ) ને બંધારણીય સુધારા એક્ટના પ્રકાશમાં વાંચવી પડશે. મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૩૫૮ નો ખંડ ૭(એમ) મ્યુનિસિપાલિટીને તેના નિયંત્રણ હેઠળના કોઈ પણ મેદાનના ઉપયોગનું નિયમન કે પ્રતિબંધ કરવાની સત્તા આપે છે અને તે કોઈ પણ વ્યક્તિને વાહનોના રોકાણના સ્થળ તરીકે તેનો ઉપયોગ કરવા માટે મજબૂર કરતું નથી. મધ્ય પ્રદેશ મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૩૫૮(૭)(એમ)

નીચે મુજબ ઉદ્ભૂત કરવામાં આવી છે:

"૩૫૮(૭)(એમ): કાઉન્સિલના નિયંત્રણ હેઠળના કોઈ પણ મેદાન પર ગાડાંઓ રાખવા અથવા પશુઓને બાંધવાનું નિયમન અને પ્રતિબંધિત કરવું અથવા આવા મેદાનનો વાહનો કે પશુઓના રોકાણના સ્થળ તરીકે અથવા કોઈ પ્રદર્શનના સ્થળ તરીકે ઉપયોગ કરવો અથવા કોઈ પશુને રોકાવવા દેવું કે પરવાનગી આપવી અને આવા ઉપયોગ માટે ફી લાદવી."

બારમા શેડ્યૂલની એન્ટ્રી ૧૭ અને કલમ ૩૫૮ ના ખંડ (૭)(એમ) સાથે વાંચતા અનુચ્છેદ ૨૪૩ડબ્લ્યુ(એ)(i) Ivy અને (ii) તેમજ સામાન્ય સિદ્ધાંત કે કોઈ પણ વ્યક્તિને અન્યની માલિકીની જમીનનો તેની પરવાનગી વિના અથવા જો માંગવામાં આવે તો તેના માટે ચૂકવણી કર્યા વિના ઉપયોગ કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર નથી, તે અમારા મતે, નગર પંચાયતને તેની માલિકીના અને નિભાવવામાં આવતા બસ સ્ટેન્ડમાં વાહનો પાર્ક કરવા માટે પાર્કિંગ ફી લાદવાની પૂરતી સત્તા આપે છે. કહેવાની જરૂર નથી કે, જો નગર પંચાયત કોઈ ક્વિડ પ્રો ક્વો વિના અતિશય અથવા ગેરવાજબી પાર્કિંગ ફીની માંગણી કરતી હોય, તો તેને હંમેશાં કાયદા અનુસાર પડકારી શકાય છે.

૧૫. જબલપુર ખાતેની મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટ આ કોર્ટના મ્યુનિસિપલ

કાઉન્સિલ, ભોપાલ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદા પર આધાર રાખીને રિટ અપીલ નં. ૧૪૭/૨૦૧૦ નો નિકાલ કર્યો હતો. સિવિલ અપીલ નં. ૭૮૨૨/૨૦૧૩ ની હકીકતો પણ સમાન છે. સિવિલ અપીલ નં. ૭૮૨૧/૨૦૧૩ માં બસ સ્ટેન્ડના ઉપયોગમાં પાર્કિંગ ફીની માંગણી કરવામાં અમને કોઈ ગેરકાયદેસરતા જણાઈ ન હોવાથી, સિવિલ અપીલ નં. ૭૮૨૨/૨૦૧૩ મંજૂર થવા પાત્ર છે. પરિણામે, બંને અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે છે. હાઈકોર્ટના ચુકાદાઓ તદનુસાર બાજુ પર સેટ કરવામાં આવે છે અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા બસ સ્ટેન્ડ ફી લાદતો પસાર કરાયેલો ઠરાવ બહાલ રાખવામાં આવે છે. જો કે, ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કરવામાં આવતો નથી.

અપીલો મંજૂર કરી.

બી.બી.બી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.